

**DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE KULLANILAN
GÜN ADLARI***

*Ufuk Deniz AŞÇI**
*Mehmet YASTI***

ÖZET

Dillerin kelime hazineleri incelendiğinde insanoğlunun zaman ve mekan kavramlarını adlandırmada farklı yaklaşımlar izlediğini görmekteyiz. Bu yaklaşımların sosyal, ekonomik ve kültürel etkenlerden dolayı dildeki yansımaları da farklı olmaktadır. Diğer dillerde olduğu gibi Türkçe için de bu durum geçerlidir. Türkçede özellikle zamanların adlandırılmasında çeşitli unsurların etkili olduğu görülmektedir. Bu özelliği ile Anadolu ağzlarında kullanılan gün adları dikkat çekmektedir. Edebi dil

A. GİRİŞ

İnsanoğlu, varlığının ilk dönemlerinden itibaren, soyut bir kavram olan zamanı belirlemek istemiştir. Genel anlamda “Bir iş veya oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit” (TS, 1987: 1662) olarak tanımlanan zaman, bu ihtiyaçtan dolayı çağ, asır, yıl, mevsim, ay, hafta, gün, vakit, saat, dakika, saniye, salise gibi bölümlere ayrılmıştır. Zamanı bölme ve belirleme kaygısının nedeni hakkında kesin bir yargıya varmak neredeyse imkânsız gibidir. Bizce bu kaygı, insanoğlunun ölümlü bir canlı olması ve bu kaçınılmaz sonun yaklaşık tarihini tespit etme veya yaşadığı hadiselerin kayda geçirilmesi kaygısıdır. Kaygının kaynağı ne olursa olsun, yapılmak istenilen asıl iş, bu soyut kavramın somutlaştırılmaya çalışılması; anlaşılır, bilinir, tespit edilir hâle getirilmesidir. İnsanoğlunun inkişafı devam ettikçe de, arzu edinilen noktaya gelindiği bugün itibarıyla aşikârdır.

Her milletin zamanı tespiti farklılık arz etmektedir. Türklerin de zamanla ilgili kendilerine özgü çeşitli tespitleri olmuştur. Çağa ve coğrafyaya göre değişen bu tespitler, bazen başka kültürlerin etkisinde kalmış, değişmiş ve gelişmiş; bazen de kendi mecrasında çok fazla değişime uğramadan serüvenini sürdürmüştür. Bugün itibarıyla Türkçedeki zaman bildiren kelimelerin çokluğu, sözünü ettiğimiz bu kültür çeşitliliğinin bir ürünüdür. Kuşkusuz ki bu zenginliğin en önemli nedeni Türklerin geniş coğrafyaları içine alan tarihî geçmişleridir.

Türklerin zamanı çeşitli dilimlere ayırmak için tarihte hangi tespitleri kullandığına ilişkin çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Dünyanın farklı kültürlerinde yıl, ay ve gün adlarının kaynağını araştıran ve Türkçeye yeni gün adları teklifiyle makalesini sonuçlandıran Refet Ülgen’in “Ay ve Gün Terimleri Hakkında Bir İnceleme” (Ülgen, 1947: 30-76) adlı makalesi, bu konuyu ele alan Türkiye’deki ilk derli toplu çalışmadır. Reşit Rahmeti Arat’ın İkinci ve Dördüncü Türk Tarih Kongresinde sunduğu “Türklerde Tarih Zaptı”(Arat 1987: 156-164) ve “Türklerde Zaman ve Vakıt Tespiti” (Arat, 1987: 165-179) adlı makalelerinde bu konu sınırlı ölçülerde ele alınmıştır. Arat, Türklerdeki zaman anlayışı konusunun daha sistemli ve kapsamlı olarak incelenmesi gerektiğini her iki makalesinde de özellikle belirtmiştir. Özkan Öztekten’in 46’ncı Uluslararası Alayistik Kongresinde sunduğu “Türk Dilinde Güne Bağlı Zaman Sözleri” (Öztekten, 2003) adlı makalesinde, günün bölümleri incelenmiş, söz konusu bölümlerin yirmi çağdaş Türk lehçesindeki şekilleri verilmiştir. “Türkçede zaman kavramı” ile ilgili Türkiye’deki en kapsamlı çalışma, Esra Karaba-

cak'ın V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda sunduğu "Zaman İsimleri Üzerine" (Karabacak, 2004: 1855-1946) adlı bildirisidir. Karabacak, çalışmasında tarihî ve çağdaş Türk lehçelerindeki zaman isimlerini ele almış, bu isimlerin anlamları, fonetik ve morfolojik özellikleri üzerinde durmuştur.

Bu çalışmaların dışında Necati Akgür'ün "*Takvimler*" (Akgür, 2000: 95-100), Grigori Samayev'in "*Altaylarda Takvim*" (Samayev, 1997: 161-164), Bozkurt Güvenç'in "*Takvim'de Zaman, Geçmiş ve Gelecek*" (Güvenç, 2000: 85-94), Cumhure Üçer'in "*Türk-İslâm-Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Takvimleri*" (Üçer, 2000: 117-131), Tefvik Temelkuran'ın "*Türklerin Kullandıkları Takvim Çeşitleri*" (Temelkuran, 2002:434-440) adlı makalelerini de konuya ilişkin çalışmalar hanesinde zikredilebilir.

Yukarıda kısaca değindiğimiz çalışmaların sayısının az olması, şu ana kadar Türkiye'de *Türkçede zaman kavramına* ilişkin yeterli çalışma yapılmadığının bir göstergesidir. Bu saha büyük ölçüde hâlâ bakirdir ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bildiride, çok geniş bir araştırma sahasını içine alan zaman kavramını sınırlandırıp, yakın geçmişte ve günümüzde, yazı dilinde kullanılanlar dışında, Anadolu'da yaşayan Türklerin haftanın günlerine verdikleri adları ele aldık.

Haftanın yedi güne bölünmesi, yedi gezer yıldızın her birisi için birer gün itibar olunmasından ileri gelen bir durumdur (Ülgen, 1946: 32). Bu tespit, herhangi bir millete özgü bir gelişme değil, evrensel bir tespittir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında oluşturulan Derleme Sözlüğü'nü tarayarak elde ettiğimiz gün adlarını; etimolojik, semantik ve kültürel anlamda değerlendirmeye çalıştık. Gerek duyulduğu yerde Anadolu sahası dışına çıkıp, gün adlarının köken tespitini daha sağlıklı yapmaya çalıştık.

B. DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE KULLANILAN GÜN ADLARI

Anadolu ağızlarında kullanılan gün adlarını Derleme Sözlüğü'nü tarayarak çıkardık. Yazı dilinde kullanılanlardan farklı olanları, günlere göre gruplandırdık ve kullanıldığı yöreleri de belirterek çalışmamıza aldık.

B.1. "Pazar" (< Far. B *z rder*)Günü İçin Kullanılan Adlar:

Ahet (*Kilis-Gaz./DS-I:129), **Aralık (II)-1** (Dereçine *Sultandağı-Afyon/DS-XII:4422), **Avdan** (*Simav-Kütahya/DS-I:379), **Bazar** (Sofalar, Eğirdir-Isp.; Oğuz, Acıpayan-Dzn. ve çevresi; Sm.; Merzifon köyleri-Ama.; Çilehane,Reşadiye-To.; Danışman, Fatsa-Or.; Nefsiköseli, Görele-Gr.; Taşburun, Iğdır; Gaz.; Antakya-Hat.; Hasanoglan, Ank.; Bor, Niğ./DS-II:586), **Baza** (Karahisar *Tavas-Dezl.; -Kastmn./DS-II:586), **Cuma İkisi** (*Taşköprü-Kastamonu/DS-III:1014), **Dernek** (*Yalvaç-Isp./DS-IV:1433, Yusufça *Göhlisarı -Burdur/DS-XII:4484), **Dernek Günü** (*Düzce-Bolu/DS-IV:1433), **Denek Gün** (Karahisar *Tavas-Denizli/DS-IV:1421), **Deri /Déri** (*Göhlisarı-Burdur; İst. Göçmenleri; *Daday-Kastamonu; Kurşunlu-Çankırı; Çorum; Sinop/DS-IV:1433), **Deri Gün** (Çiyleni köyleri *Daday-Kast.; Nevşehir.; Karaköy *Nallıhan-Ank./DS-IV:1433), **Direği** (Baladız *Keçiborlu-Isp./DS-IV:1512), **Diri /Diri Gün** (-Van/DS-IV:1517), **Eflâni** (*Safranbolu-Zonguldak/DS-V:1670), **Ge-reği** (Sille-Kn./DS-IV:1994), **Gireği** (Uluğbey *Senirkent, Atabey, İğdecik-Isp.; Salda, Güney *Yeşilova, -Brdr.; *Çal, Gerzile-Denzl.; Kocanlı-Ayd.; -İzm ve köyleri; -Mans. ve köyleri; Ömerköy-Balıkesir; Tokat ; Eskişehir.; Rumeli göçmenleri, Bahçecik-Kocaeli.; -Kastm.; *Çerkeş-Çnkr. ve çevresi; *Merzifon ve köyleri-Ama.; -Ank.; Akçalar, *Seydişehir, Kirliğiret- Kn.; Bağyaka *Finike, *Serik, *Manavgat-Ant./DS-VI:2080), **Giravugün** (*İskilip-Çorm./DS-VI:2080), **Gire** (-Uşak; Kuşbaba * Bucak-Brdr.; Bereketli *Tavas, *Oğuz *Acıpayam-Dezl.; Kerem *Burhaniye-Balksr.; *Sivrihisar-Eskşhr.; Keşanuz-Ank.; Manavgat-Ant.; *Fethiye-Mğ./DS-VI:2080), **Girevü** (*Heybeliada-Ist.; *İskilip-Çor./DS-VI:2081), **Girey** (Karakayıt-Aydn.; Alanköy *Bayındır, Çandarlı *Bergama, *Tire-İzm.; -Balksr.ve köyleri; Orhaneli-Brdr.; *Geyve-Kocl.; -Çankr.; *Bafra-Smsn./DS-VI:2081), **Gireyi** (-Uşak.; Burgaz *Bayındır-İzm.; Edremit-Balksr.; *Çerkeş ve köyleri-Çankr.; *Ayaş-Ank./DS-VI:2081), **Girē** (Yörükler, Çaypınar *Salihli-Mans./DS-XII:4509), **Gölsar Gidimi** (Karamanlı *Tefenli-Brdr./DS-VI:2145), **Iyı kün** (**Karaçay a ireli, Ba høyük** ~~*Kadirhan-Kn/DS-VI:2499~~), **Kireği** (-İç./DS- VIII:2876), **Şarbazarı** (*Bor-Nğ./DS- X: 3748), **Zerzene** (Bartın/DS- XI: 4362).

B.2. “Pazartesi” (< Far. B z r + Tür. ertesı ‘Pazar gü-ründensoraki gün’) Günü İçin Kullanılan Adlar:

Āras (*Eğridir, Gönen-Isp./DS-I:299), **Avdanertesı** (*Simav-Kü./DS-I:379), **Diri Gün/Diri** (*Bor-Nğ./DS-IV:1517), **Bazertesı** (*Boyabat-Sinop.; -Smsn.; -Iğdır-Kars./DS-II:586), **Bazarötesı** (Nefsiköseli *Görele-Giresun/DS-II:586), **Bazar** (Sofular *Eğridir-Isp.; Oğuz Acıpayam-Dnzl.ve çevresi; -Smsn.; Merzifon ve köyleri –

Amasya.; Çilehane, *Reşadiye-Tokat.; Danışman *Fatsa-Ordu.; Nefsiköseli *Görel-Giresun.; Taşburun *İğdır-Kars.; -Gaziantep.; *Antakya-Hat.; Hasanoğlan-Ank.; *Bor-Nğ./DS-II:586), **Baş** (Kadıçiftliği-Ist./DS-II:549), **Bolbazarı** (İğneciler *Mudurnu-Bolu./DS-II:734), **Cuma Ücü** (*Taşköprü-Kastmn./DS-III:1015), **Cüz** (-Kn./DS-II:1029), **Deriertsesi** (*Kursunlu-Cankr./DS-IV:1434), **Deyrek** (Alıköy *Çaycuma-Zongul

.57648(I)-4.77687()25d ()Tj /R8 11.04 Tds/H I /BPC95/H I /BPC95/H I /BPC787(D)4.17943(S)1.32049(-)6.71788(I)17.594(V)

**B.5 “Perşembe” (< *Far. Pers. erbiḥ, pers. erbe ‘Be-
inî Günü*)Günü İçin Kullanılan Adlar:**

Deri/Déri (-Kayseri/DS-IV:1434), **Bazar** (*Merzifon köyleri –Amasya/DS-II:586), **Bolu** (*Çerkeş-Çankr./DS-II:735), **Borlu Pazarı** (*Senirkent-Isp./DS-II:740), **Cumaakşamı** (Ambarcık *Göhlhisar-Brd.; Çayağzı *Şavşat-Artvin/DS-III:1014; Yusufça *Göhlhisar-Burdur.; Soma ve çevresi-Manisa/DS-XII:4474), **Cumicesi** (Ayrancı *Boğaz-Kn./DS-III:1014), **Cumācesi** (Kirehir ve çevresi/DS-XII:4474), **Eyne** (Ortaköy, Bekilli *Çal-Denizli/DS-V:1824), **Gerde** (*Divriği-Sv./DS-VI:1995), **İşkan** (Çamköy *Göhlhisar-Burdur./DS-VII: 2563), **İşgiyan** (Yusufça *Göhlhisar-Burdur/DS-XII: 4525), **Pazar** (-Çankırı; Şihlar –Ank.; *Bafra-Smn./DS-IX: 3417), **Orta/Ortakün** (Karaçay aşireti, Başhöyük *Kadınhanı-Kn./DS-IX: 3288/3289), **Yenice/Yeñice** (Karamanlı *Tefenni-Brd./DS-XI:4245).

B.6. “Cuma” (< *Ar. Cum ‘ “Toplanma (günü)”*) Günü İçin Kullanılan Adlar:

Avşar (Çaltı *Gelendost-Isp./DS-I:394), **Bayrım** (Kadıçiftliği-Ist./DS-II:585), **Bayrım Kün** (Başhöyük *Kadınhanı-Kn./DS-II:585), **Dirnek Günü** (*Eyüp-Ist./DS-IV:1519), **İnegün** (-Edirne/DS-VII:2540).

B.7. “Cumartesi” (< *Ar. Cum ‘ + Tür. Erte-si. “Cuma gününden sonraki gün.”*)

Günü İçin Kullanılan Adlar:

Cuma Biri (*Taşköprü-Kastamonu/DS-III:1014), **Cumiytesi** (*İskilip-Çorum/DS-III:1016), **Cümertesi** (*İğdir-Kars/DS-III:1016), **Ene** (*Buldan-Denizli/DS-V:1747), **Girey** (-Isp.; Ist./Ds-VI:2082), **Şabatkün** (Karaçay, Başhöyük *Kadınhanı-Kn/DS-X:3732), **Ternek** (Rumeli göçmenleri *Çatalca-İst.; Rumeli göçmenleri *Çorlu-Tekirdağ/DS-X:3893).

C. ETİMOLOJİK OLARAK GÜN ADLARININ SINIFLANDIRILMASI

Tespit ettiğimiz gün adlarının köken araştırmasını yaparken, onların bazı ana başlıklar altında değerlendirilmesi gerektiğini gördük. Bu şekilde hem Anadolu’da kullanılan gün adlarının hangi şartlar altında oluştuğu konusunda bazı sonuçlara vardık, hem de araştırma-

mızı daha sağlam temeller üzerine oturttuk. Anadolu ağızlarında kullanılan gün adları, köken itibariyle dokuz ana başlığa ayrılmaktadır.

C.1. “Dernek / Deri” Adlarının Çeşitli Kullanımları:

Dernek sözü, Türkiye Türkçesi yazı dilinde “Toplantı, düğün; Pazar veya panayır kurulan gün, deri; belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluk, cemiyet.”(TS, 1988: 361) anlamındadır.

Bu söz 14’üncü yüzyıldan beri “*dernek, dernek yiri, dirnek, dirnek*” şekillerinde Anadolu sahasında kullanılmaktadır (Dilçin, 1983: 69). Dernek sözü “der-“(ET.<tir-) fiil köküne dayanır. Bu kök, -n- fiilden fiil yapma ekiyle genişlemiş ve “-ak/-ek” fiilden isim yapma ekiyle bugünkü şekli almıştır: der-(i)-n-ek (Eren, 1999: 109)

“Deri” sözü ise, genellikle halk arasında kullanılan, yazı dilinde de kullanılan bir sözdür. Bu isim, “dernek” sözünde olduğu gibi “der-“ fiil köküne dayanır. “Toplantı, düğün; Pazar veya panayır kurulan gün, dernek.”(TS, 1988: 360) anlamındadır.

Bu iki söz, Anadolu ağızlarında çeşitli fonetik farklılıklarla, önceleri “Pazar yeri, panayır” anlamında, sonraları ise bu anlamdan kaynaklanan “gün adları” yerine kullanılmıştır. Halk, pazarını yaptığı, alışverişini gördüğü, yaşaması için gerekli erzakını temin ettiği, malını sattığı güne bu isimi verilmiştir. “Deri” veya “Dernek” günü, Karahisarlılar için pazar yeri kurdukları gün olan “Pazar” günüdür; Borlular içinse “Pazartesî” günüdür. Kısacası, Anadolu’daki yerleşim yerlerinde hangi gün pazar yeri kuruluyor ise, o güne “Dernek” veya “Deri” gün denmiştir.

Aşağıda bu sözlerin hangi günün yerine ve nasıl bir fonetik değişikliklerle kullanıldığını gösterdik:

C.1.1. “Pazar” Günü İçin Kullanılanlar:

D nek Gün < Der-(i)-n-ek Gün+ü’nden. İç ses “r”nin düşmesi ve ilk hecedeki “e” sesinin uzamasıyla bu ad oluşmuştur.

Deri Gün, Deri / Déri < Der-(i)-k Gün+ü’nden.. Bazı bölgelerde bu söz “kapalı é” ile söylenir.

Diri / Diri Gün < Dir-(i)-k Gün+ü’nden. İlk hecedeki “e”sesinin ikinci hecedeki “i”nin tesiriyle düzleşme

lehçelerinde de benzer anlamlarıyla kullanılmaya devam edilen bu sözün özellikle Kıpçak grubu Türk boylarına mensup topluluklardaki (Kırgız, Kazak, Karakalpak vb.) anlamı dikkat çekicidir. Bunlar, her türlü alışveriş yapılan mağazalarına “*kerek-carak dükünü*”, gerekli teçhizat ve araç gerece “*kerek-carak*”(Yudahin, 1988: 179), “*kerek-jarak*” (Koç, 2003: 231) adını vermeleri, bizim bu varsayımımızı destekler niteliktedir.

Anadolu ağızlarında sadece “Pazar, Pazartesi” ve “Cumartesi” günlerine bu ad verilmiştir. *Gereği/Gireği* adının kullanım yaygınlığı, özellikle dikkat edilmesi gereken bir husustur. Anadolu’da 85 farklı yörede bu isimin “*gün adı*” olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

C.2.1. “Pazar” Günü İçin Kullanılanlar:

Gereği, Gireği < Kerek + i’den.

Giravugün < Kirek+ i gün’den. Kelimenin sonundaki –k sesinin iki ünlü arasında önce –g-/ğ-, sonra da –v- ye dönüşmesi sonucu oluşmuş bir şekildir. –k sesi önce –ğ- sonra da –v-‘ye dönünce, kelimenin son iki hecesindeki ince sesliler de kalınlaşmıştır.

Gire < Kirek + i’den. Son ses –k’nin iki ünlü arasında kalarak önce –g-/ğ-‘ye, sonra –v-‘ye dönüşmesi; daha sonraki zamanlarda da düşmesiyle bu şekil oluşmuştur: –eki > –egi > eği > –evi > –ev > –ee > –e.

Girevü < Kirek + i’den. < Kirek+ i gün’den. Kelimenin sonundaki –k sesinin iki ünlü arasında önce –g-/ğ-, sonra da –v- ye dönüşmesi sonucu oluşmuş bir şekildir.

Girey < Kirek + i’den. Kelimenin sonundaki –k sesinin iki ünlü arasında önce –g-/ğ-, sonra da –y-‘ye dönüşmesiyle ve sondaki ünlünün düşmesiyle oluşmuş bir şekildir: –eki > –egi > –eği > –eyi > –ey.

Gireyi < Kirek + i’den. Kelimenin sonundaki –k sesinin iki ünlü arasında önce –g-/ğ-, sonra da –y-‘ye dönüşmesiyle oluşmuş bir şekildir: : –eki > –egi > –eği > –eyi.

Girē < Kirek + i ‘den. Son ses –k’nin iki ünlü arasında kalarak önce –g-/ğ-‘ye, sonra –v-‘ye dönüşmesi; daha sonraki zamanlarda da –v-‘nin düşmesiyle bu şekil oluşmuştur. –v- sesi düşünce, kelimedeki bu hecenin tamamı düştüğü için, hecenin yoğunluğu sonda kalan –e sesinde birikmiş ve bu sesin uzun söylenmesine neden olmuştur: –eki > –egi > –eği > –evi > –ev > –ē.

Kireği < Kirek + i’den. Bazı yerlerde, özellikle dillerinde değişimin çok az görüldüğü ve ilk ses özelliklerini ağızlarında değiştir-

meden koruyan Yörük ve Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde “Kerek, Kirek” sözündeki kelime başı k-lerin g-ye dönüşmediğini, aynen korunduğunu görüyoruz. Bu söz, İçel Yörüklerinin kullandığı bir isimdir.

Direği < Kirek+i'den. Isparta'nın Keçiborlu ilçesinin Baladız köyünde derlenen bu kelime, Anadolu'da çok yaygın olarak kullanılan Gereği/Gireği sözünün, kelime başındaki “g-“ sesinin “d-“leşmesi sonucunda bu şekli almıştır. Biz bu ses farklılığına, değişmeden ziyade “benzeşme” veya “etkileşme” diyoruz. Çünkü pazar yeri, panayır günü anlamında Anadolu'da çok kullanılan “Deri/Diri” adının tesiriyle, aynı anlamdaki “gereği/gireği” adının ilk sesi benzeşmiştir. Bu yöreye yakın yerlerde, Deri/Diri kullanımlarının çok yaygın olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Bu adla ilgili Derleme Sözlüğü'nde örnek bir cümle de verilmiştir: “Direği gün okulların hafta tatilidir.”(DS-IV:1512)

C.2.2. “Pazartesi” Günü İçin Kullanılanlar:

Gereğiertesi, Gireğiertesi < Kerek+i Erte+si'den. “Pazar kurulan günden bir sonraki gün, anlamındadır.”

Girertesi < Kirek+i erte+si'den. “Kerek/Kirek” sözünün “Gire” şekline, “ertesi” sözünün eklenmesi ve benzer seslilerden birinin düşmesi sonucunda ortaya çıkmıştır: Gire+ertesi < Girertesi.

Gireyiertesi < Kirek+i erte+si'den. “Kerek/Kirek” sözünün “Gireyi” şekline, “ertesi” sözünün eklenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

Gireytesi < Kirek+i erte+si'den. “Kerek/Kirek” sözünün “Girey” şekline, “ertesi” sözünün eklenmesi ve bu birleşme anında ertesi sözünün ilk hecesinin düşmesi sonucunda oluşmuş bir şekildir: Girey ertesi > Gireytesi.

Giriertesi <Kirek+i erte+si'den. “Kerek/Kirek” sözünün “Giri (<gire < girey < gireyi < giregi < gireği)” şekline, “ertesi” sözünün eklenmesi sonucunda oluşmuştur.

Gerey < Kirek+i erte+si'den veya “Kerek/Kirek”+i'den. Fetihye ve köylerinde pazar yeri bu gün kuruluyormuş diye düşünebiliriz. Bir başka ihtimal ise, sadece bu bölgede pazartesiye bu ad kullanıldığı için, aslında bu söz de “Kirek+i erte+si'den” gelmiş olabilir diye düşünebiliriz. Bu seçeneğin doğru olduğunu varsayarsak, “ertesi” kelimesinin zamanla tamamen düştüğü görülüyor.

C.2.3. “Cumartesi” Günü İçin Kullanılan:

Girey < Kirek + i'den. Kelimenin sonundaki –k sesinin iki ünlü arasında önce -g/-ğ-, sonra da -y-'ye dönüşmesiyle ve sondaki ünlünün düşmesiyle oluşmuş bir şekildir: -eki > -egi > -eğü > -eyi > -ey. Bu kelimenin kullanıldığı bölgelerde pazar yerinin cumartesi günü kurulduğunu düşünebiliriz.

C.3. “Cuma” Adına Bağlı Adlandırmalar:

Müslümanlar için Cuma gününün önemi büyüktür. Bu gün onlar için kutsaldır ve haftanın bayram günüdür. Bu gün yapılan ibadetler bile farklıdır. Toplanıp dinî ve içtimaî konular hakkında istişare ederler. Bu nedenle, Müslüman Anadolu Türkleri, gün adlarını belirlerken “Cuma” adını temel almışlardır.

Cuma Akşamı: “Perşembe.” Müslüman Anadolu halkı, Perşembe gününün akşamında onlar için kutsal olan Cuma günü için hazırlanır. Temizliğini yapar, ibadetinde daha titiz davranır ve yarın için planlarını hazırlar. Bu nedenle Perşembe gecesine “Cuma Akşamı” veya “Cuma Gecesi” der. Zamanla akşam veya gece için kullanılan bu terim bütün gün için de kullanılır. §6850.576(e)0.148696(-0.149581()-34441977()-11.0248(a)-)101

Cümertesi < Cuma erte+si'nden. "Ertesi" kelimesindeki ince sıradaki ünlüler, "Cuma" kelimesindeki ünlüleri inceltmiştir. Ayrıca, Cuma kelimesindeki son ses "-a" ünlüsü düşmüştür.

Üçügün < Üçüncü gün'den. "Pazartesi." Cuma gününden sonraki üçüncü gün olduğu için bu adı almıştır.

C.4. "B z r" Adına Bağlı Adlandırmalar:

Baza < Fars B z r'dan "Pazar." Kelimenin sonundaki vurgusuz "r" ünsüzü Kastamonu ve Denizli ağızlarında düşürülmüş ve bu şekil ortaya çıkmıştır.

Bazar < Fars B z r'dan Anadolu'da "Pazar" ve "Pazartesi" günleri yerine kullanılmaktadır. "Pazar yerinin kurulduğu gün" anlamındadır. Anadolu'daki halk, edebî dilde kullanılan Pazar gününün adını, Farsça söyleyişe uygun bir biçimde telaffuz eder. Ayrıca, "Pazar" günü dışındaki günler için de "Bazar, Pazar" adlarını kullanmıştır. Bu adı kullanırken onlar için önemli olan şey, hangi gün pazar yerinin, panayır yerinin kurulduğudur. Örnekte görüldüğü gibi, Pazar günü için bu adı kullandığı gibi, Pazartesi günü için de aynı adı kullanabilmektedir.

Bazatesi < B z r ölesi'nden "Pazartesi." Pazar kurulan günden bir gün ötedeki, sonrasındaki gün anlamındadır.

Bazatesi < B z r ertesi'nden "Pazartesi." Pazarın kurulduğu günden sonraki gün anlamındadır." Bu iki kelimenin birleşmesi esnasında "Bazar" ve "ertesi" kelimelerindeki benzer hecelerden biri düşmüştür.

Pazar < Fars B z r'dan "Pazartesi." Samsun'un Vezirköprü ilçesinin pazar yeri bu gün kurulduğu için bu adı almıştır. Edebî dilde olduğu gibi, kelimenin aslındaki ilkses "b-" ünsüzü sertleşerek "p-" olmuştur.

Şarbazarı < Şehir B z r'ından Farsça Şehir kelimesi Anadolu halkı arasında, iç ses -h- ünsüzünün düşürülmesi ve bu düşmenin etkisiyle -e- sesinin uzun -ā- sesine dönüşmesi sonucu "Şār" şeklinde telaffuz edilir. Niğde'nin Bor ilçesinde, pazar yeri bu gün kurulduğu için, güne böyle bir ad verilmiştir.

C.5. “Yer adları”na Bağlı Adlandırmalar:

Anadolu ağızlarında en çok bu yöntemle gün adları türemiştir. Önceleri, sözün geçtiği yörede geçici adlar olarak kullanılan bu sözler, zamanla kalıcı gün adları olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bu gruba giren adlar, yer adları ve devamında gelen “pazarı” bölümleriyle oluşmuştur: Avdan pazarı, Aras pazarı vb. Zamanla, bu isim tamlamalarındaki “pazarı” kısmı düşmüş ve yer adı, o bölgede pazar yerinin kurulduğu gün adı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bazı adlardaki “pazarı” bölümlerinin düşürülmediği görülmektedir.

Bu şekilde oluşan gün adları şunlardır:

Āras < Āras Pazar+ı'ndan. “Pazartesi.” Isparta'nın, şimdiki adı Atabey olan Āras bucağında pazar yerinin, panayır yerinin kurulduğu güne bu ad verilmiştir. Zamanla “Pazarı” sözü düşmüş, şehrin adı bu günün adı olarak kullanılmıştır. “Pazarı” kelimesinin düşmesi, bu grupta değerlendirdiğimiz isimlerin hemen tamamında vardır.

Avdan < Avdan Pazar+ı'ndan. “Pazar”. Manisa'nın Soma ilçesine bağlı bir belde olan Avdan adlı yerleşim yerinde, pazar yerinin kurulduğu güne Simavlılar bu adı verilmişlerdir. Zamanla “Pazarı” sözü düşmüş, şehrin adı bu günün adı olarak kullanılmıştır.

Avdanertesı < Avdan Pazar+ı'nın Erte+si'nden. “Pazartesi.” Avdan beldesinin pazarının kurulduğu günden bir gün sonrası, anlamındadır.

Avşar < Avşar Pazar+ı'ndan. “Cuma.” Isparta'nın Gelendost ilçesindeki Çaltı köyündekiler, Bugün Yakaavşar olarak bilinen Isparta'nın Aksu ilçesine bağlı belde pazar yeri kurulan güne bu adı vermiştir. Derleme Sözlüğü'nde kelime verildikten sonra şöyle bir örnek cümeye de yer verilmiştir: “Avşar günü Gelendost'a gittim.”(DS-I:394).

Bolbazarı < Bolu bāzār+ı'ndan. “Pazartesi Bolu'da pazar yeri kurulduğu güne Mudurnulular bu adı vermiştir.

Bolu < Bolu Pazar+ı'ndan. “Perşembe.” Çankırı halkı, Bolu'da panayır, pazar yeri kurulan güne bu adı vermiştir.

Borlu Pazarı < Uluborlu Pazar+ı'ndan. “Perşembe.” Isparta Senirkentliler, Uluborlu'da pazar yeri kurulan güne bu adı vermiştir.

Buldur Pazarı < Burdur Pazar+ı'ndan. “Salı.” Burdur sözü halk ağzında çok görülen “aykırılışma” hadisesi sonucu “Buldur” şekline dönüşmüştür. Burdur pazar yerin kurulduğu güne, yöre halkı bu adı vermiştir.

Devrek < Devrek Pazar+ı'ndan. "Pazartesi." Zonguldak'ın Çaycuma ilçesinde yaşayan halk, Devrek ilçesinde pazar yerinin kurulduğu güne "Devrek (Pazarı)" adını vermiştir.

Devrek Ertesi < Devrek Pazar+ı Erte+si'nden. "Salı." Devrek'te kurulan pazar yerinden bir gün sonra gelen gün, anlamındadır. Çaycumalılar bu güne böyle bir ad vermişlerdir.

Eflâni < Eflâni Pazar+ı'ndan. "Pazar." Eflâni ilçesinde pazar yerinin kurulduğu güne bu ad verilmiştir.

Gerde < Gerede Pazar+ı'ndan. "Perşembe." Bolu'nun Gerede ilçesinde pazar yeri kurulan güne bu ad vermiştir.

Göbekli < Göbekli Pazar+ı'ndan. "Çarşamba." Manisa Alaşehir'de yaşayan halk, Alaşehir'e bağlı Göbekli beldesinde pazar yeri kurulan güne bu adı vermiştir.

Gölsar Gidimi < Gölhisar git-(i)-m+i'nden. "Pazar." Bölgede, Pazartesi anlamında kullanılan günün adı "Gölsar Pazarı"dır. Bu adlandırmadan yola çıkarak, pazardan bir gün önceki güne "Gölhisar'a gidilecek gün, Gölhisar pazar yeri için oraya gidilecek ve Pazar için hazırlık yapılacak gün" anlamında böyle bir adlandırma yapılmıştır, diyebiliriz.

Gölsar Pazarı <Gölhisar Pazar+ı'ndan. "Pazartesi." Bur-

Yenice ~ Ye ice < Yenice Pazar+ı'ndan. "Perşembe." Bölge halkı, Uşak'ın Banaz ilçesine bağlı Yenice beldesinde Pazar kurulan güne bu adı vermiştir.

Yolcu < Yolcu Pazar+ı'ndan. "Pazartesi." Balıkesir'deki halk, Yolcu beldesindeki pazar yeri kurulan güne bu adı vermiştir.

Zerzene < Zerzene Pazar+ı'ndan. "Pazar." Bugün adı Perşembe olan ilçenin adı, Osmanlı vesikalarında Bolu sancağına bağlı "Pencşenbih veya nam-ı diğer Zerzene veya Yedidivan" olarak geçmektedir. Buradan anlaşıldığı gibi, "Zerzene" adı günümüzde kullanılmayan eski bir addır. Ama halk "Zerzene Pazarı"nın kurulduğu güne bu adı vermiştirbu ve bu .576(ü)-0.300048(n)-0.395629k "Ze(z)-4.15818y-1.91977(d)-0.29916

dır. Zamanla bu pazarın adı gün adın olarak halkın ağzında kalmıştır, kanaatindeyiz.

***Erek** < Erek Pazar+ı'dan. "Pazartesi." Bu adın anlamını da pazar yeri anlamıyla rtřtrmek için, adın kullanıldığı Ankara'nın Ayaş

Iyih Kün: “Pazar.” Konya'nın Kadınhanı ilçesindeki Başhüyük köyünde, Kafkasya'dan göçmüş Karaçay Türkleri yaşamaktadır. Bunlar kendi aralarında Karaçay Türklerinin kullandıkları gün adlarını kullanmaktadırlar.

Baş < Baş Kün'den. Kün sözü düşürülmüştür. “Pazartesi.” İstanbul'da Kadıçiftliği'nde derlenen bu söz Karaçay Türklerinin “Pazartesi” için kullandıkları addır. Haftanın ilk iş günü olduğu için bu güne “baş, ilk” gün adı verilmiştir.

Gürgekün < Kürge kün'den. “Salı.” Bu söz de Başhüyük Karaçaylılarından derlenmiştir.

Baraskün < Baras kün'den. “Çarşamba.” Başhüyük Karaçaylılarından derlenmiştir.

Orta ~ Ortakün < Orta kün'den. “Perşembe.” Cumartesi haftanın ilk günü kabul edildiğinde, Perşembe günü ortada kalan gündür. Karaçaylıların bu güne böyle “Orta Kün” demelerinin nedeni budur.

Bayrım~Bayrım Kün < Bayram Kün'den. “Cuma.” Cuma günü, Müslümanlar için haftanın bayramıdır. Müslüman bir Türk boyu olan Karaçaylılar bu nedenle Cuma gününe “Bayrım Kün” demişlerdir.

Şabat Kün < Ar. “Es-Sebit” veya İbranice “Şabbat”tan. “Cumartesi.” Musevi Karaim Türkleri de bu güne aynı ismi vermişlerdir. Karaçaylılar da aynı adı kullanırlar. Bu sözün Karaim Türklerinin etkisiyle İbraniceden geçmiş olması kuvvetle muhtemeldir (Ülgen 1946: 71).

C.8. Alıntı Gün Adları:

Ahet < Ar. Yevmü'l-Ahat'tan. “Pazar.” Bu kelime Arapçada “Birinci Gün” anlamına gelir. Farsçada da aynı güne “Yekşenbe”, yani “Birinci gün” denilmektedir. Kilis, coğrafî olarak Arapların yaşadığı yerlere yakın olduğu için bu ismi kullanıyor olabilirler.

Ç < Fars. Ç r ~ Çeh r (Ç r/çeh r-şenbe)'dan. “Çarşamba.” Çankırı'nın Çerkeş ilçesindeki halk, Çarşamba gününe bu adı vermiştir. Bu ad, aslı Farsça olan “Ç r-şenbe” veya “Çeh r-şenbe” (Çarşamba) adlarının kısaltılmış şeklidir.

Ene < Fars. dine'den. “Cumartesi.” Farsçada “Cuma günü” anlamındaki “Âdine” gününden bir gün sonrasına Anadolu'da “Âdine ertesi” denilmiş olabilir. Nasıl ki aynı güne “Cuma ertesi” deniyorsa, bu adın kullanılması da kuvvetle muhtemeldir. Zamanla “ertesi” keli-

mesi düşürülmüş, Âdine sözü ise “Ene” şekline dönüştürülmüştür:
dine Ertesi > Adna Ertesi > Ayna Ertesi > Eyne Ertesi > İyne Ertesi
> İne Ertesi > İne Ertesi > Ene Ertesi > Enertesi > Ene.

Eyne < Fars. dine’den. “Perşembe.” Farsçada dine günü Cuma gününe verilen addır. Anadolu ağızlarında diğer gün adlarında da görüldüğü gibi, Perşembe günü için “Cuma gecesi, Cum akşamı” gibi adlar kullanılmıştır. Burada da “Eyne Gecesi” tamlamasının Gece kısmının düşürüldüğü kanaatindeyiz. dine Gecesi > Adna gecesi > Ayna Gecesi > Eyne Gecesi > Eyne. “Bayram, Eyne gün başlıyor.”(DS-V:1824).

İnegün < Fars. dine’den. “Cuma.” dine günü > Adna Günü > Ayna Günü > Eyne Günü > İyne Günü > İne Günü > İne Günü > İnegün.

Sal < Ar. S lis’ten. “Salı.” “Üçüncü” anlamındaki bu ismin sonundaki “-s” ünsüzü Anadolu ağızlarında düşürülüp, “i” ünlüsü uzatılmıştır. Edebî dildeki gün adının etimolojik olarak bir önceki evresini göstermesi açısından önemlidir: S **İs** > **S I** > **Sal** > **Salı** > **Salı**.

C.9. Belirli Bir İsme Bağlı Olmayan Gün Adları:

***Aralık** < Aralık Pazar+ı’ndan. Bu adın “Pazar” günü anlamında Afyon’un Sultandağı ilçesinde; “Salı” günü anlamında Muğla’nın Fethiye ilçesinin Eldirek köyünde kullanıldığı görülmektedir. Bu günlere neden “Aralık” adının verildiği konusunu düşünürken, ilk aklımıza gelen yine yer adları oldu. Fakat Bölgede ne köy ne nahiye ne de daha büyük bir yerleşim yeri bu adı taşıyordu. Bu nedenle yer adlarından dolayı bu günlere “Aralık” denildiği ihtimali ortadan kalktı. Aralık sözünün geçtiği bu bölgelerde ve Anadolu’nun diğer bazı yerlerinde bu söz “Pazar” ve “Salı” gününün adı dışında “Ortalık yer, meydan; iki ev veya tarla arasındaki yer; iki dinsel bayram arasındaki ay.” Gibi anlamları da taşımaktadır. Bizce, Aralık adının gün adları için kullanılmasının nedeni yine “Pazar yeri” anlamıyla ilişkilidir. Bilindiği gibi “Pazar yeri” ortalık bir yere, merkezi bir yere, meydana kurulmaktadır. Pazar yerinin kurulduğu alanın adı, pek ala bu pazar yerinin genel adı olarak da kullanılabilir. Böylece, pazar yerinin veya kurulduğu yerin adı olan “Aralık”, zamanla diğer yer adlarındaki pazar yeri kurulan günün, o gün için kullanılan ad” olması geleneğine uygun olarak vermiş olması muhtemeldir.

Halk, pazar yerinin kurulduğu günden bir gün sonraki günü adlandırmak için “ertesi” sözünü kullanmaktadır: Avdanertesi, Devrekertesi.

Yer adlarının dışında, o pazarda satılan ürünlerin adı da pazar yerinin ve dolayısıyla o günün adı olarak kullanılmıştır. Tabakpazarı, Tabahpazarı (Deri satılan pazar yeri), Palamut Günü, Palamut (Palamut satılan pazar yeri), Işıklı (Işıklı adıyla bilinen kumaşın satıldığı pazar yeri), Erek (Hayvan satılan pazar yeri), Eğirme (Eğrilmiş yün ip satılan pazar yeri), Cüz (Parça kumaş satılan pazar yeri) adları bu gruba girmektedir. *Aralık* gün adında ise *pazar yeri* anlamında, başka bir genel adın kullanıldığı görülmektedir.

Geçici isimlerin dışında Anadolu’da sıkça kullanılan üç kelime, anlamları ve kullanım şekilleriyle geçici değil kalıcı gün adları olarak kullanılmaktadır. Bunlar “Gereği/Gireği”, “Dernek” ve “Deri/Diri” adlarıdır. “Pazar yeri, panayır yeri, alışveriş yapılan ve eğlenen mekan” anlamlarına gelen bu üç kelime de Türkçe kökenlidir. Anadolu’daki herhangi bir yerde hangi gün pazar yeri kuruluyorsa, halk o güne bu adları vermiştir. Çeşitli yörelerde tespit edilen “gerek/gireği, dernek, deri/deri” kökünden türeyen gün adının sayısı 17’dir. “Deri/Diri” ve “Dernek” adlarından türeyen gün adlarının sayısı ise 18’dir. Toplamda, 101 adet tespit edilen gün adlarının 35’i bu üç Türkçe kelimenin türevleridir.

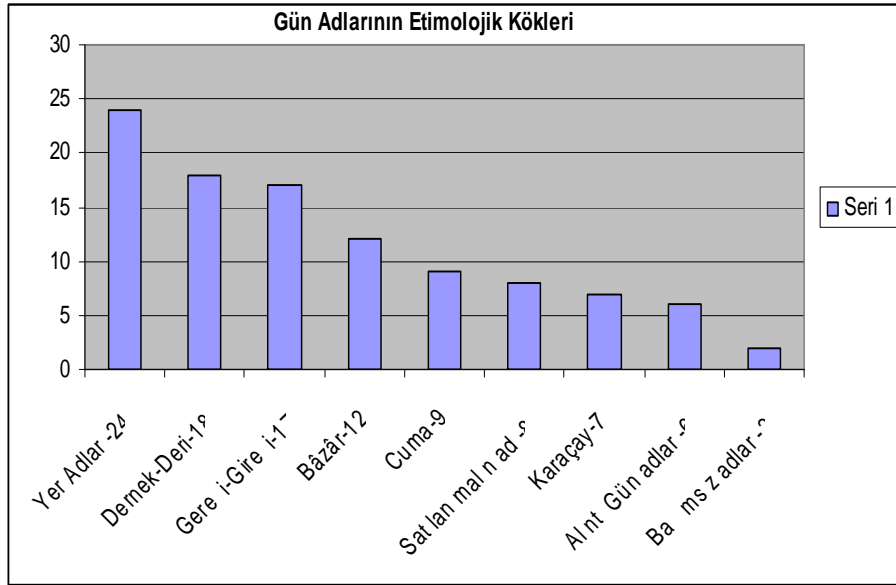
“Pazar yeri, panayır yeri” anlamıyla ilişkili oluşturulan gün adları grubuna Farsça “Bâzâr” kelimesinin fonetik şekilleri de girmektedir. Şarbazarı, Bazêrtesi, Bazarötesi, Bazar, Baza, Pazar gibi adlar, edebî dildeki “Pazar günü” için değil, o yerde pazar yeri kurulan gün için kullanılmaktadır. “Bâzâr” adının türevlerinin kullanıldığı gün adının sayısı 12’dir.

Müslüman halk için çok önemli olan “Cuma” gününün adı, Anadolu’daki gün adlandırmalarına temel oluşturan diğer bir etkidir. Halk, Cuma gününü temel alarak, Cumadan sonraki ilk güne, yani Cumartesi gününe “Cuma Biri”; Cumadan iki gün sonrasına “Cuma İkisi”; Cumanda sonraki üçüncü güne “Cuma Üçü” veya “Üçügün” adlarını vermiştir. Bazen cumadan bir gün sonrasına, edebî dildeki kullanılan adın fonetik olarak biraz farklı bir kul

(Pazar'dan itibaren) Karaçaylıların kullandıkları gün adları şunlardır: İyih Kün, Baş, Gürge Kün, Baraskün, Orta/Ortakün, Bayrım/Bayrım Kün, Şabat Kün.

Ahet (Ar. Yevmü'l-Ahat'tan), Sal (Ar. Sâlis veya Selâse'den), Ç (Fars. Ç r/Çeh r-şenbe'den), Eyne, İnegün, Ene (Fras. Âdine'den), adını taşıyan gün adları ise, çeşitli dillerden alınan gün adlarının bazı fonetik farklılıklarla Anadolu halkı arasındaki kullanımlarıdır. Bu şekilde kullanılan gün adlarının sayısı 6'dır.

Buraya kadar yapılan sınıflandırmaların dışında kalan iki gün adı vardır. Iğdır'da Salı günü için kullanılan "Teyn" adı Arapça "İki, iki adet" sözünden gelmektedir. *Aralık* gün adında ise, *pazar yeri* anlamında başka bir genel adın kullanıldığı görülmektedir.

Pazar ve Pazartesi günlerine Anadolu'da verilen ad sayısı bir hayli fazladır (Pazar: 26, Pazartesi: 30 =56). Bu adların altısı hariç (Baş, Cuma Üçü, Üçügün; ahet, Cuma ikisi, İyih kün) diğerleri "Pazar yeri, panayır yeri" anlamındaki adlardır.

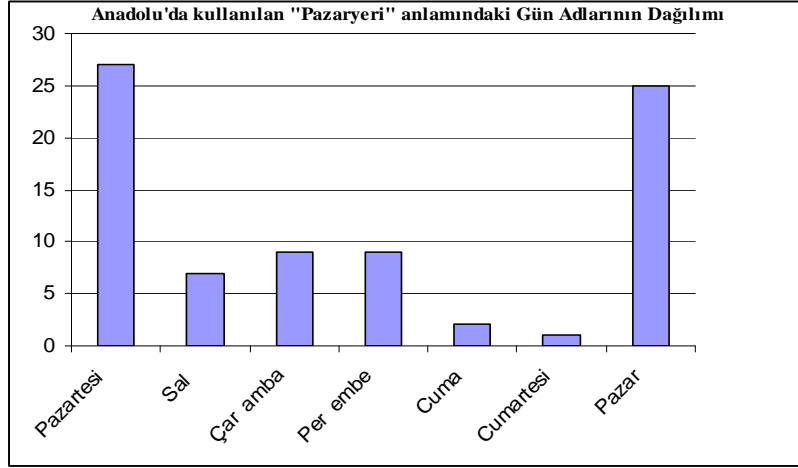
Salı günü için kullanılan 10 adın üç tanesi (Gürgekün, Teyn, Sal) "Pazar yeri, panayır yeri" anlamını taşımayan adlardan oluşmuş-

tur. Bu bize Salı günü Anadolu'da az pazar yeri kurulduğunu göstermektedir.

arşamba günü için kullanılan 10 adın içinde ikisi ( , Baraskün) pazar yeri ile alakası olmayan gnlerdendir.

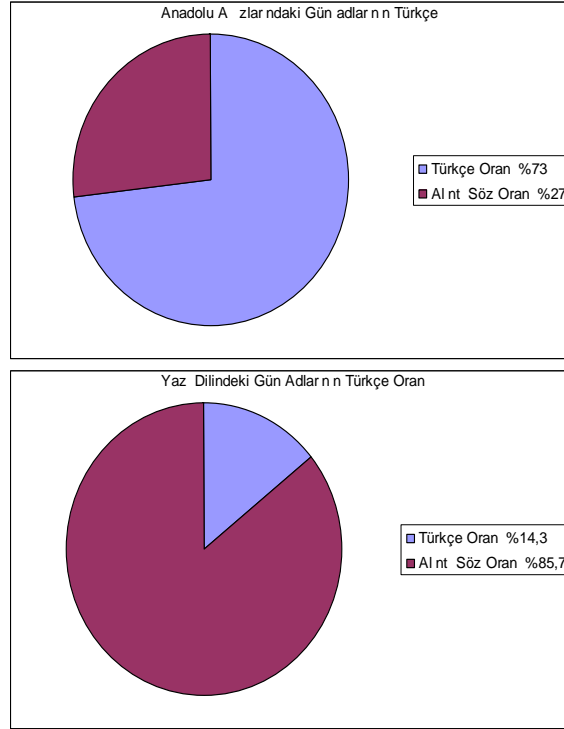
Perşembe günü için kullanılan 14 adın altı tanesi (Cumaakşamı, Cumıcesı, Cumācesı, Eyne, Orta/Ortakün) anlamca pazar yeri veya panayır yeri ile ilgili değildir. Bunun en önemli nedeni, bu günün kutsal Cuma gününün gecesi olmasıdır.

Anadolu'da Cuma günü için kullanılan adların sayısı azdır. Tespit edilen 4 gün adından sadece ikisi pazar yeri (Dirnek Günü, Avş

Halkın kullandığı gün adlarının Türkçeliği ele alındığında, yazı dilinde kullanılan gün adlarının Türkçeliğinden çok farklı bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bugün yazı dilinde kullanılan gün adlarının hiç biri tamamen Türkçe değildir. Sadece “Cuma+ertesi” ve “Pazar+ertesi” adlarındaki “ertesi” bölümleri Türkçedir. Bunu oranladığımızda, yazı dilindeki gün adlarının Türkçe oranı %14,3 eder.

Halkın kullandığı 101 gün adından (Yer adlarını da Türkçe kabul edersek) 68'i tamamen, 9'u ise %50 oranında Türkçedir. Bu verileri oranladığımızda, halk ağızındaki gün adlarının Türkçe oranı %73 eder. Bu sonuç Türkçe için sevindiricidir.

E. Anadolu'da Haftanın Günleri İçin Kullanılan Adların Tablo Olarak Görünümü:

	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
1	Âras	Aralık	Deri/Déri	Pazar	Bayrım/ Bayrım Kün	Cuma Biri	Ahet
2	Avdanertesi	Buldur pazarı	Bazar	Deri/Déri	Dirnek Günü	Cumiytesi	Aralık
3	Dirigün/ Diri	Bazar	Dernek	Bazar	Avşar	Cümertesi	Avdan
4	Bazértesi	Devreker- tesi	Deri gün	Bolu	İnegün	Ene	Bazar
5	Bazarötesi	Deynek	Baraskün	Borlu pazarı		Girey	Baza
6	Bazar	Dernek	Ç	Cumaak- şamı		Şabatkün	Cuma İkisi
7	Baş	Gürgekün	Eğirme	Cumicesi		Ternek	Denek Gün
8	Bolbazarı	Salı	Göbekli	Cumâcesi			Deri/Déri, Deri Gün
9	Cuma üçü	Şehirin- gidimi	Işıklı	Eyne			Direği
10	Cüz	Teyn	Tabakpazarı/ Tabahpazarı	Gerde			Diri/ Diri gün
11	Deriertesi			İşkan			Dernek
12	Devrek			İşgiyan			Eflâni
13	Erek			Yenice/ Yeñice			Gereği
14	Gereğiertesi			Orta/ Ortakün			Gireği
15	Gireğiertesi						Giravugün
16	Girertesi						Gire
17	Gireyertesi						Girevü
18	Gireytesi						Girey
19	Giriertesi						Gireyi
20	Gölsar Pazarı						Girē
21	Gerey						Gölsar Gidimi
22	Palamutgün ü						ly kün
23	Palamut						Kireği
24	Pazar						Şarbazarı
25	Perşembe						Zerzene
26	Tirepazarı						Dernek günü
27	Tosyapazarı						
28	Üçügün						
29	Yalavaç						
30	Yolcu						

F. KAYNAKÇA

- AKGÜR, Necati (2000), “*Takvimler*”, **Cogito 22**, s.95-100.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1987), (Yay. Haz. Osman Fikri Sertkaya), “*Türklerde Tarih Zaptı*”, **Makaleler, Cilt I**, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara. s.156-164.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1987), (Yay. Haz. Osman Fikri Sertkaya), “*Türklerde Zaman ve Vakit Tespiti*”, **Makaleler, Cilt I**, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara. s.165-179.
- ATALAY, Besim (Çeviren) (1999), **Divanü Lûgat-it-Türk Dizini**, TDK Yayınları, Ankara.
- AYVERDİ, İlhan (2006), **Asırlar Boyu Tarihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Cilt 3 O-Z**, (Redaksiyon-Etimoloji: Prof.Dr. Ahmet Topaloğlu), Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- Derleme Sözlüğü** (1963-1982), C. I-II-III-IV-V-VI-VII-VIII-IX-X-XI-XII, TDK Yayınları, Ankara.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1993), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- DİLÇİN, Cem (Düzenleyen) (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara.
- EREN, Hasan (1999), **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, TDK Yayınları, Ankara.
- ERGİN, Muharrem (1999), **Orhun Abideleri**, Boğaziçi Yayınları (24. Baskı), İstanbul.
- GABAİN, A. Von (1988), **Eski Türkçenin Grameri**, (Çev. Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara.
- GÜVENÇ, Bozkurt (2000), “*Takvim’de Zaman, Geçmiş ve Gelecek*”, **Cogito 22**, s. 85-94.
- KARBACAK, Esra (2004), “*Zaman İsimleri Üzerine*”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, 20-26 Eylül, Ankara. s.1855-1946).
- KOÇ, Kenan vd. (2003), **Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ÖZTEKTEN, Özkan (2003), “*Türk Dilinde Güne Bağlı Zaman Sözlere*”, **46’ncı Sürekli Uluslararası Altayistik Konferansı**, Ankara.

-
- PRÖHLE, Vilhelm (1991), **Karaçay Lehçesi Sözlüğü**, (Çev. Prof. Dr. Kemal Aytaç), KBY, Ankara.
- SAMAYEV, Grigori (1997), “*Altaylarda Takvim*”, **Sibirya Araştırmaları**, s.161-164.
- Türkçe Sözlük** (1988), Cilt 1-2, TDK Yay., Ankara.
- TEMELKURAN, Tefvik (2002), “*Türklerin Kullandıkları Takvim Çeşitleri*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C. III, Yeni Türkiye Yay., Ankara, s. 434-440.
- ÜÇER, Cumhure (2000), “*Türk-İslâm-Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Takvimleri*”, **Cogito 22**, s.117-131.
- ÜLGEN, Refet (1947), “*Ay ve Gün Terimleri Hakkında Bir İnceleme*”, **TD-Belleten, Seri: III**, Sayı:8-9, İstanbul, s.30-76.
- YUDAHİN, K. K. (1988), **Kırgız Sözlüğü I-II**, (Çev. Abdullah Taymas), TDK Yayınları, Ankara.